

Satversmes tiesa

Kopsavilkums

Lieta Nr. 2023-43-03

03.01.2025.

Satversmes tiesa 2024. gada 20. novembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2023-43-03 “Par Rīgas domes 2023. gada 26. aprīļa saistošo noteikumu Nr. RD-23-199-sn “Kārtība, kādā reģistrējami un izskatāmi iesniegumi par bērnu uzņemšanu 1. klasē Rīgas valstspilsētas pašvaldības izglītības iestādēs” 19. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64., 91. un 110. pantam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas noteic kārtību, kādā sešus gadus veci bērni uzņemami Rīgas skolu 1. klasēs.

Lieta tika ierosināta pēc tiesībsarga pieteikuma. Tajā norādīts, ka visiem bērniem ir vienlīdzīgas tiesības iegūt pamatizglītību neatkarīgi no tā, vai gadā, kurā bērns uzsāk pamatizglītības ieguvu, viņam aprit seši vai septiņi gadi. Taču apstrīdētā norma dodot priekšroku bērniem, kuriem aprit septiņi gadi. Šāda atšķirīga attieksme esot pretrunā ar tiesiskās vienlīdzības principu, pārkāpjot vecāku tiesības lemt par savu bērnu izglītošanu, kā arī neatbilstot likumā noteiktajām pilnvarojuma robežām.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka Satversmes 110. pantā ir noteikts valsts pienākums aizsargāt vecāku un bērnu tiesības. Vecāku tiesības aptver tiesības rūpēties par saviem bērniem arī jautājumos, kas saistīti ar bērnu izglītošanu. Savukārt atbilstoši Satversmes 112. pantam valstij ir pienākums izveidot ikvienam izglītojamam pieejamu izglītības sistēmu, kura respektē arī vecāku tiesības izlemt ar bērna izglītību saistītus jautājumus. Tādējādi no Satversmes 110. un 112. panta valstij izriet pozitīvs pienākums izveidot pieejamu izglītības sistēmu, ievērojot vecāku tiesības lemt par bērna tiesību uz izglītību īstenošanu.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka Latvijā pamatizglītības ieguve tiek sākta no septiņu gadu vecuma. Taču no šīs vispārējās kārtības ir paredzēts izņēmums – izglītojamais var sākt pamatizglītības ieguvu arī no sešu vai astoņu gadu vecuma. Tādējādi likumdevējs ir piešķīris vecākiem tiesības lemt par to, vai bērns, būdams fiziski un psiholoģiski gatavs pamatizglītības ieguvei, to sāks sešu gadu vecumā. Tāpat vecākiem ir tiesības izvēlēties, kurā izglītības iestādē bērns varētu iegūt

izglītību (lai gan valstij nav pienākuma nodrošināt, ka bērns iegūst pamatizglītību tieši konkrētā izglītības iestādē). Vienlaikus likumdevējs ir pilnvarojis pašvaldības noteikt kārtību, kādā šīs tiesības īstenojamas. Proti, viena no pašvaldības autonomajām funkcijām ir gādāt par iedzīvotāju izglītību – tostarp plānojot izglītības iestāžu institucionālo tīklu. Minētā pašvaldības kompetence ietver arī lēmšanu par izglītojamo skaitu klasēs un kārtību, kādā tajās aizpildīt brīvas vietas.

Treškārt, Satversmes tiesa konstatēja, ka atbilstoši apstrīdētajai normai Rīgas valstspilsētas pašvaldībā primāri tiek nodrošināta septiņus gadus vecu izglītojamo iekļaušana izglītības iestādes 1. klases pretendentu sarakstā un tikai tad, ja iestādē ir brīvas vietas, tiek lemts par sešus gadus vecu izglītojamo uzņemšanu. Proti, sešus gadus veci izglītojamie pretendentu sarakstā tiek ietverti kā pēdējie vai, ja izglītības iestādē nav brīvu vietu, vispār netiek ietverti. Tādā situācijā izglītojamam tiek piedāvāta iespēja sākt pamatizglītības ieguvi citā izglītības iestādē, kura, cik vien tas iespējams, atbilst prasībām par izglītības iestādes atrašanās vietas tuvumu izglītojamā dzīvesvietai. Tādējādi apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esošām personām.

Pārbaudot, vai šai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, Satversmes tiesa ņēma vērā, ka izglītības iestāžu skaits dažās Rīgas valstspilsētas pašvaldības teritoriālajās vienībās vai atsevišķās to daļās var būt nepietiekams, lai 1. klases pretendentu sarakstā iekļautu pilnīgi visus, kas pauduši vēlmi tikt uzņemti. Šādos apstākļos pamatoti sagaidāms, ka pašvaldība pamatizglītības ieguvi organizēs atbilstoši tai pieejamiem resursiem. Tas var ietvert arī pašvaldības izšķiršanos dot priekšroku septiņus gadus veciem izglītojamiem. Tā kā brīvo vietu skaits 1. klasēs ir ierobežots, nosacījums, ka 1. klases pretendentu sarakstā prioritārā kārtā iekļaujami tie izglītojamie, kuriem attiecīgajā kalendāra gadā pamatizglītības ieguve jāsāk obligāti, atbilst sabiedrības interesēm.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 64. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 110. un 112. pantam.